

Opinie: Eurosceptis onderdeel van Duitse politiek

Gevestigde partijen nemen eurosceptici bewust wind uit de zeilen

Achtergrond - 29 januari 2014

In de landen rondom Duitsland hebben rechts-populistische eurosceptische partijen zitting in het parlement, in Duitsland zelf niet. Hoe is dat mogelijk? Volgens Hanco Jürgens van het Duitsland Instituut is eurosceptis een geïntegreerd onderdeel van de Duitse politiek. Op gezette tijden nemen de gevestigde politieke partijen bewust afstand van Brussel waardoor eurosceptische partijen in Duitsland de wind uit de zeilen wordt genomen.

Bondskanselier Merkel staat erom bekend pro-Europees te zijn. Als er iemand is die constructief meedenkt en gezichtsbepalend is voor Europees beleid is zij het wel. Maar is dat wel zo? Persbureau Reuters Deutschland schreef onlangs nog dat de Duitse regering *im Dauerclinch* met Brussel ligt. Op heel veel terreinen botst het tussen Berlijn en Brussel, zoals de energiepolitiek, CO2-normen voor dure Duitse auto's, sancties voor Chinese zonnepanelen of sociale voorzieningen voor pas gearriveerde migranten.

En in crisistijd, als de nood aan de man is, werkt Duitsland niet mee aan het vinden van snelle oplossingen. Dat deed Merkel niet bij de Griekenlandcrisis en Schäuble al helemaal niet bij de onderhandelingen over de bankenunie. Duitsland wacht in de onderhandelingen op veel terreinen rustig af tot andere landen - soms in hoge nood - concessies doen. Pas wanneer deze landen moeten inzien dat Duitsland op belangrijke punten niet overstag gaat kan er gepraat worden over kleinere concessies. Zo werd na anderhalf jaar onderhandelen pas in de laatste weken van 2013 een bankenunie geconcipeerd.

Beieren

De Duitse politiek van afwachten en achterover leunen is echter zeker geen teken van afzijdigheid. Duitsland is kritisch én geëngageerd. Om dat te begrijpen moet de Duitse politieke strijdcultuur in perspectief worden geplaatst. In het federale Duitsland is het heel gewoon dat een deelstaat voor de eigen belangen opkomt, zonder dat het daarmee de rug keert tegen Berlijn. Zo wordt ook de EU gezien als één van de politieke arena's waar strijd moet worden geleverd om eigen belangen

veilig te stellen. Vooral de Beierse regeringspartij, de CSU, roert nu de trom tegen de Brusselse bureaucratie. Partijsecretaris Andreas Scheuer noemt zichzelf een *Vernunft-Europäer*. Met het verstand is hij vóór Europa, maar wat in Beieren geregeld kan worden moet in Beieren geregeld.

Dr. Hanco Jürgens is wetenschappelijk medewerker van het [Duitsland Instituut Amsterdam](#) en fellow van het [Montesquieu Instituut](#)

Beieren profiteert als geen ander van de EU, wil daarom ook een vinger in de pap houden zonder zich er ten volle mee te identificeren. In Nederland zijn we gewend om te denken in termen van voor of tegen de EU. Een andere keuze op het menu is er niet. In Duitsland is het echter heel gewoon om voor de EU te zijn, maar tegen Brussel.

Eurosceptis

Onderzoek wijst uit dat er in Duitsland zeker een voedingsbodem is voor een populistische, eurosceptische partij. Zo blijkt uit een enquête uit 2008 dat Duitsers kritischer zijn over het Europees parlement dan Nederlanders. De resultaten van de meest recente Eurobarometer 2013 laten zien dat Nederlanders en Duitsers op veel terreinen gelijk optrekken, zoals bij de beantwoording van de vraag of hun stem gehoord wordt in de EU, of ze voorstander van de euro zijn of hoe ze de toekomst van de EU zien. Alleen bij de beoordeling van de economie zijn grote verschillen te zien. Waar Nederlanders veel negatiever zijn over het huidige economische klimaat, maken Duitsers zich vooral zorgen om de toekomst van de eigen economie.

Toch is het de vraag of de professorale Alternative für Deutschland (AfD) het braakliggend terrein weet op te eisen. Het zal er om spannen wie het gat op rechts, ontstaan door het wegvallen van de FDP, weet op te vullen. De AfD heeft inmiddels Hans-Olaf Henkel, gewezen voorzitter van de werkgevers in de industrie, als troef binnengehaald. Hij staat op nummer twee van de lijst van de AfD voor het Europees Parlement. Hij kan het verschil maken. De kans dat de partij in het Europees Parlement komt is hierdoor zeker aanwezig. Toch is het de vraag wat de partij daar kan uitrichten. Aansluiten bij de PVV, het Front National of UKIP is uitgesloten. Daarvoor zijn de cultuurverschillen te groot.

Kloof tussen Berlijn en Brussel minder groot

De verklaring die meestal wordt gegeven voor de afwezigheid van een rechtse eurosceptische partij in de Bondsdag is tweeledig. Ten eerste zorgt de kiesdrempel van 5 procent ervoor dat kleine partijen moeilijker het parlement in

komen en ten tweede worden rechts-populistische partijen in Duitsland snel geassocieerd met het nationaal-socialistische verleden, waardoor ze bij voorbaat kansloos zijn.

Naar mijn idee zijn deze verklaringen niet afdoende. Het EU-beleid heeft in Duitsland een veel centralere plek dan in veel andere landen. De kiezer weet dat Merkels uitspraken worden gehoord in de wereld, niet alleen omdat ze Bondskanselier van Duitsland is, maar ook omdat zij beeldbepalend is voor de EU. Bovendien is de gevoelde kloof tussen Berlijn en Brussel minder groot doordat de besluitvorming in Duitsland, met veel checks and balances, in zijn traagheid veel overeenkomsten heeft met het Brusselse. Niet alleen de Bondsregering, de Bondsdag, maar ook de deelstaten, verzameld in de Bondsraad, en niet te vergeten het Constitutioneel Hof in Karlsruhe eisen hun plaats op in het besluitvormingsproces.

Tromgeroffel uit Beieren

Maar het belangrijkste argument voor de afwezigheid van een rechts-populistische partij in de Bondsdag is dat de eurosceptis in Duitsland deel uitmaakt van de landelijke politiek. Zo tekende de Beierse CSU begin 2014 op verschillende fronten verzet aan tegen het beleid van de Europese Commissie. De nieuwe partijsecretaris Andreas Scheuer wil af van 'Eurocratische waanzin'. Hij wil een kleinere Europese Commissie, die snel een ontwenningsskuur van alle regelzucht volgt en die van de Duitse verzorgingsstaat afblijft.

De toonzetting in Beieren tegen de komst van Roemenen en Bulgaren op de Duitse arbeidsmarkt was zo fel, dat de sociaaldemocratische coalitiepartner, de SPD, ertegen in het geweer kwam. Maar volgens Angela Merkel loopt het allemaal zo'n vaart niet en is de regeringscoalitie één en dezelfde mening toegedaan. Zo profiteert Merkel van het eurosceptische tromgeroffel in de deelstaat Beieren, dat ook op haar afstraalt zonder dat ze haar beleid hoeft aan te passen.

Dit artikel verscheen ook in 'De Hofvijver' (27-1-2014), de digitale nieuwsbrief van het [Montesquieu Instituut](#).

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](#).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/5/opinie-eurosceptis-onderdeel-van-duitse-politiek>